

CARPE DIEM!

Handleiding voor een modern leven voor artsen

Het werk als medisch professional is vaak druk en hectisch. Om niet te verdrinken in de waan van alledag, moet je af en toe even afstand nemen. Deze cursus met filosoof Menno de Bree wil daarbij helpen. Het programma is opgebouwd rond drie typen relaties die grotendeels bepalend zijn voor de invulling van onze tijd: (1) de relaties met de dingen om ons heen, (2) relaties met de mensen om ons heen en, (3) de relatie met onszelf. Daarbij is steeds de vraag: Wat is in die relaties de moeite waard om te realiseren?

In deze cursus krijgt u geen kant en klare antwoorden voor problemen in uw werk of leven als arts. U ontdekt wel hoe filosofie u richting en handvatten kan geven in uw werk. U krijgt een overkoepelend kader aangereikt, om zowel de achtergronden als de ontstaansgeschiedenis van onze huidige werk- en leefcultuur beter te leren begrijpen. Menno de Bree is een zeer ervaren docent, die het medische werkveld uitstekend kent. Hij neemt u in deze cursus vakkundig aan de hand om u te leren hoe u zich door de wijze woorden van filosofen door de eeuwen heen in uw leven en werk als arts kunt laten inspireren. De cursus is daarom voor alle medici toegankelijk en interessant: zowel voor hen die zich al eens in filosofie verdiepten, als voor artsen die er voor het eerst mee kennismaken.

De drie relaties worden behandeld aan de hand van steeds een sleuteltekst: Alain de Botton's *Statusangst* (over onze relatie tot de dingen: geld, bezit en de status die daarmee samenhangt), Nietzsche's *Over waarheid en leugen* (over onze relatie tot anderen: vrienden, familie, vreemden, patiënten en collega's) en Peter Bieri's *Hoe willen wij leven?* (over de relatie tot onszelf: hoe kunnen en moeten we onszelf als mens en arts vormgeven in het krachtenveld waarin ons leven zich afspeelt?).

Naast deze drie teksten komen tal van andere filosofen aan de orde – van Aristoteles tot Zizek. Na afloop van de cursus begrijpt u waarschijnlijk nog minder van uw leven dan dat nu het geval is, maar mogelijk is het er wel (nog) interessanter op geworden.

Het gelukke leven

De cursus start met een kleine introductie in de filosofie. In deze introductie staan drie begrippen centraal: eudaimonia, bildung en het actieve/theoretische leven. Deze begrippen dienen als achtergrond bij de hele cursus.

- Het begrip *eudaimonia* is de filosofische vakterm voor dat leven wat goed, geslaagd is. Dit onderdeel geeft een korte impressie van de ontwikkeling van dit begrip, van Aristoteles tot Peter Sloterdijk. We gaan in op Kant's kritiek op de eudaimonistische ethiek (18^e eeuw), en de comeback van dit type denken in de 20ste eeuw.
- Het begrip *bildung* is aan een opmars bezig binnen het onderwijs, onder invloed van de zogenaamde levenskunst-filosofie. Een korte introductie zelf-educatie zoals voorgesteld door Rene Gude, Peter Sloterdijk, Joep Dohmen en Martha Nussbaum.
- Op de achtergrond speelt ook steeds de discussie over '*het handelende leven*' (het politieke leven, het leven van de practicus; 'via activa') en het '*theoretische leven*' (het leven gericht op het verkrijgen van inzicht; 'via contemplativa'). Deze discussie bespreken we aan de hand van Aristoteles en Hannah Arendt.

Wij en de dingen

Voor een geslaagd leven zijn volgens Aristoteles drie elementen nodig: voortreffelijkheid van karakter, externe goederen en een portie mazzel. Externe goederen zijn zaken die je (a) dus nodig hebt voor het verkrijgen van een gelukt leven, maar die je (b) niet zelf in de hand hebt. Dat brengt dus bepaalde risico's met zich mee. Hoewel in onze tijd geldt dat wij werken om te kunnen consumeren, is het ook zo dat wij met name dingen willen ervaren. We kijken daarom ook of het denken over de dingen van toepassing is op het denken over ervaringen.

Wij en de anderen

De hel, dat zijn de anderen, zei Sartre al. We willen van alles, en hebben daarom anderen nodig – net zoals die anderen ons moeten 'objectiveren' om ons in te kunnen zetten voor hun plannen. Is elke ander niet meer dan een potentieel gevaar en een potentieel instrument voor het goede leven, of zijn er ook andere visies mogelijk?

Wij en onszelf

Je moet doen wat je leuk vindt, is het moderne adagium. Ook al zijn er goede redenen om iets niet te doen, als 'het goed voelt' vinden we eigenlijk toch dat je het moet proberen. We zien onszelf daarmee niet meer als iets wat gevormd moet worden, als een halfproduct dat nog redelijk gemaakt moet worden, maar als iets waarmee je in overeenstemming moet leven – anders is een authentiek bestaan niet mogelijk. Maar is deze gedachte houdbaar?

Werkvormen

- Interactief seminar / onderwijsleergesprek / plenaire discussie
- Individueel of groepsgewijs filosofische literatuur doornemen

Leerdoelen

- Basiskennis filosofie met als uitgangspunt relaties en het goede leven
- Introductie in de filosofische manier van denken
- Introductie toepasbaarheid van filosofie in het dagelijks leven als medicus
- Introductie in vaardigheden om in het dagelijks leven als medicus practicus en bij ethische kwesties die u tegenkomt in uw werk als arts, om uw eigen gedrag en dat van uw collega's beter te duiden en ermee om te gaan.
- Basiskennis van diverse filosofische argumentatievaardigheden in medische context

Competenties (CANMEDS)

6. Organisatie   6:1. De arts organiseert het werk naar een balans in patiëntenzorg en persoonlijke ontwikkeling
7. Professionaliteit   7:2. De specialist vertoont adequaat persoonlijk en interpersoonlijk professioneel gedrag
7:4. De specialist oefent de geneeskunde uit naar de gebruikelijke ethische normen van het beroep

Suggesties voor te gebruiken literatuur

- Gebroeders Meester (2005), Meesters in de Filosofie. Amsterdam: Veen
- Robert Solomon (2001), Filosofie. Het Plezier van het Denken. Rotterdam: Lemniscaat

Primaire literatuur

- Hannah Arendt (1998), The human condition
- Aristoteles: Ethica Nicomachea, div. uitgaven
- Peter Bieri (2012), Hoe willen wij leven? Utrecht: wereldbibliotheek
- Alain de Botton (2001) Statusangst
- Bijbel, div uitgaven
- Rene Descartes (1637), Discours de la Methode, div. uitgaven.
- Epicurus (2005) De Grondbeginselen van het Goede Leven. Amsterdam: Bert Bakker

- Sigmund Freud (1921) Massenpsychologie und Ich-Analyse, div. uitgaven.
- Immanuel Kant (1785), Grundlegung der Metaphysik der Sitten, div uitgaven
- John Stuart Mill (1869), On Liberty, div. Uitgaven
- Friedrich Nietzsche(1887), Genealogie der Moral, div. uitgaven.
- Plato, Politeia, div. uitgaven.
- Henk Sissing (Red) (2015), 3000 jaar denkers over onderwijs. Amsterdam: Boom
- Peter Sloterdijk (2015), Je moet je leven veranderen. Amsterdam: Boom

Docent

Menno de Bree (1974) studeerde filosofie en werkte als filosoof achtereenvolgens bij Heineken en Nyenrode. Sinds 2003 is hij verbonden aan het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) als docent medische ethiek en filosofie.

Hij geeft o.a. les aan medisch studenten, artsen en specialisten in opleiding. Hij verzorgt daarnaast filosofische lezingen en workshops voor o.a. medisch professionals. Sinds 2016 is hij tevens docent aan the School of Life Amsterdam.